

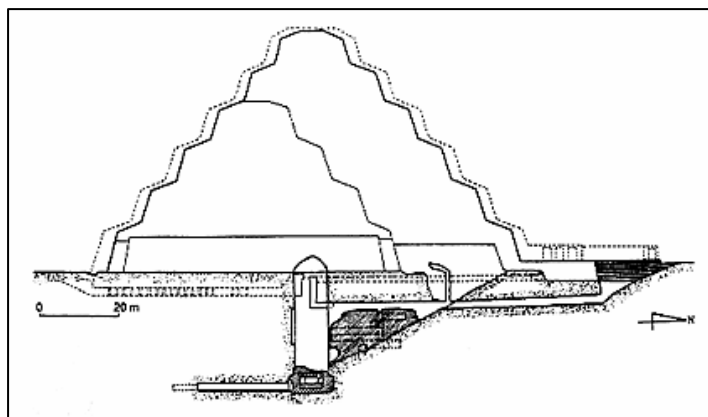
Leonardo da Vinci starého Egypta

Tentokrát budu pozornost věnovat muži, jehož jméno překonalo takovou propast věků, až se tají dech. Zní Imhotep a patří prvnímu architektovi, jehož známe jménem. Kromě toho, že tento Egyptan je pravděpodobně autorem dosud obdivovaných staveb, věnoval se zejména lékařství a po své smrti byl pro své dovednosti povýšen mezi bohy. Byl literátem, astrologem, veleknězem. Stal se mj. patronem písařů, jejichž umění bylo ve starém Egyptě neobyčejně ceněno. Ale popořádku.

Imhotep je jednou z nejproslulejších starověkých osobností. Celé věky byl považován za mýtickou postavu, za skutečnou historickou osobu byl prohlášen až koncem 19. století. Jeho jméno znamená „Ten, který přichází v míru“. Dnes existují indicie (viz náš nejvýznamnější současný badatel prof. Verner), které nás opravňují k domněnce, že byl synem faraóna Necericheta, známějšího pod pozdějším jménem Džoser. Někteří klasičtí autoři ovšem uvádějí, že jeho otcem byl architekt Kanofer... Podle nich byl tedy prostého původu a vypracoval se díky svým schopnostem. Na dochovaných nápisech je titulován královským kancléřem Dolního Egypta, prvním po králi, dědičným šlechticem, nejvyšším veleknězem slunečního chrámu v Heliopoli, vrchním sochařem i vrchním tesařem. Navzdory tomu, že bylo nalezeno několik sošek s jeho zpodobněním, víme o jeho životě minimum. Některé sošky jej ukazují jako obyčejného muže, jiné jako mudrce s papyrovým svitkem.

Asi nejčastěji je Imhotep spojován se svým údajným otcem, faraónem Necerichetem-Džoserem. Džoser byl druhým panovníkem 3. dynastie faraónů (vládla asi 2700 – 2600 př. n. l.). Podle zbytků jednoho nápisu soudíme, že Imhotep, velekněz a vrchní architekt, byl Džoserovým synem a stavitelem faraónova hrobového komplexu v Sakkáře, zejména pak Stupňovité pyramidy (viz obr.), nejznámější části komplexu a první stavby svého druhu.

Džoserův komplex představuje mezník světové architektury, protože je prvním příkladem tak rozsáhlého použití kamene. Spojuje se v něm myšlení dřívějších stavitelů užívajících cihel, dřeva a rákosu s novou technologií zpracování kamene (vápence). Mohutný komplex staveb je výrazem politické stability a hospodářského rozvoje země. Vlastní pyramida vznikala pravděpodobně postupně, její podoba může být výsledkem plánu i improvizace. Možným základem byla mastaba (arab. „lavice“), nízká plochá hrobka stavěná komorovou metodou (nejprve se postaví obvodové zdi, ty se vyplní kusy vápence místy pospojovanými maltou). Původní mastaba byla přestavěna nejprve na čtyř- a nakonec na šestistupňovou pyramidu výšky asi 60 m s obdélníkovou (!), východozápadně orientovanou základnou. Základním materiálem byly vápencové bloky, jejichž vrstvy byly pokládány s určitým sklonem, což podpořilo stabilitu stavby. Byla to v podstatě nápodoba cihlového zdění v mamutích rozměrech. Hypotéz,

vysvětlujících představbu mastaby na pyramidu, je několik. Sugestivní je teorie, že stupňovitá pyramida znázorňuje zapadající slunce (souvislost se slunečním kultem – mj. také možnou Imhotepovou zásluhou) – a skutečně můžeme díky vrstvám vzduchu o různé teplotě takový jev na poušti spatřit. Jiná teorie vysvětluje pyramidu jako gigantické schodiště do nebes. Prof. Verner doporučuje uvědomit si při úvahách, že faraón byl považován za boha žijícího jako člověk na zemi a konajícího činy, jimiž překonával své předchůdce. Byl tedy „odsouzen k monumentalitě“. Otázka motivů a postupu stavby Džoserovy pyramidy je stále otevřena.

Imhotep, který údajně žil za vlády čtyř faraónů, se mohl podílet např. i na nedokončené pyramidě dalšího panovníka 3. dynastie Sechemcheta (možná Džoserova nástupce), svědčí o tom nápis na ohradní zdi.

Zmiňme se ale o jeho další aktivitě, jíž byla medicína. Jako lékař je Imhotep pokládán za autora Smithova papyru, na němž je uvedeno více než 90 anatomických pojmů a popsáno 48 poranění. Také je možným zakladatelem lékařské školy v Memfidě; část jejího kultovního centra je známá jako Asklépiion a byla slavná po 2000 let. To vše 2200 let před narozením otce západní medicíny Hippokrata. Uvádí se, že Imhotep diagnostikoval a léčil přes 200 nemocí, z toho např. 15 chorob břišních, 11 chorob močového měchýře, 10 konečníku, 29 nemocí očních a 18 nemocí kůže, nehtů, vlasů a jazyka. Imhotep léčil tuberkulózu, žlučové kameny, apendicitidu, dnu a artritidu. Také praktikoval chirurgii a byl též dentistou. Léčivé látky extrahoval z rostlin. Znal umístění a funkci životně důležitých orgánů a krevní oběh. Encyclopaedia Britannica říká, že „*důkazy poskytnuté egyptskými a řeckými texty podporují názor, že Imhotep byl velikou autoritou. Jeho prestiž stoupala s časovým odstupem a v řeckých dobách byly jeho chrámy centrem výuky medicíny*“.

Po své smrti, patrně za faraóna Huneje (Huni), posledního ze 3. dynastie, symbolicky v době konce stupňovitých pyramid, byl Imhotep prohlášen za poloboha a patrona lékařů. Kolem roku 525 př. n. l. mu byl přiznán plně božský statut. Imhotep je na Turínském papyru titulován „Syn Ptahův“ (Ptah, jeden z největších bohů, byl uctíván v Memfidě jako tvůrce světa a dárce světla!), byl také spojován s Thowtem (bůh vědomostí a moudrosti, patron písařů), jehož symbolem je pták ibis. Byl uctíván Řeky, kteří jej asociovali se svým bohem lékařství Asklépiem, i Římany, své místo našel též v arabské tradici a ctili jej dokonce i první křesťané!

Kde se nalézá Imhotepův hrob, dnes nevíme. Domníváme se, že velký Egyptan byl pohřben kdesi v Sakkáře...

Použito:

VERNER, M. *Pyramidy, tajemství minulosti*. 1. vyd. Praha : Academia, 1977.

PIJOAN, J. *Dějiny umění I*. 3. vyd. Praha : Odeon, 1987.

DUNN, J. *Imhotep, Doctor, Architect, High Priest, Scribe and Vizier to King Djoser*. [online]. [cit. 2004-10-20]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.touregypt.net>.

Ing. Josef Gruber

Publikováno ve Zpravodaji SPŠ strojnické, Plzeň v říjnu 2004.